

Scarcity in Halakha

Rabbanit Leah Sarna | Drisha | Winter Zman | כא טבת התשפא

I: The Torah Assumes Scarcity

1. Hullin 49b

The Gemara relates: There was a certain perforation that was sealed by non-kosher fat that came before Rava. Rava said: **With regard to what need we be concerned? First, doesn't Rav Sheshet say: Non-kosher fat also effectively seals a perforation? And furthermore, in general, the Torah spares the money of the Jewish people,** and it is appropriate to rule leniently in this regard. **Rav Pappa said to Rava:** But there is also the opinion of **Rav** that non-kosher fat does not seal a perforation, **and** this dispute concerns **a prohibition by Torah law, and yet you say that the Torah spares the money of the Jewish people?** One cannot rely on this principle to rule in accordance with the lenient opinion with regard to such matters.

The Gemara relates a similar episode: **Manyumin the jug maker had a jug [bisteka] full of honey that was left uncovered,** and he was concerned it might have been contaminated by snake venom. **He came before Rava** to inquire as to the *halakha*. **Rava said: With regard to what need we be concerned? First, as we learned in a mishna (Terumot 8:4): Three liquids are prohibited due to exposure: Wine, water, and milk; and all other liquids are permitted.** Honey, therefore, is permitted. **And furthermore, the Torah spares the money of the Jewish people. Rav Nahman bar Yitzhak said to Rava:** But there is also the opinion of **Rabbi Shimon** that exposed honey is prohibited, **and** this dispute concerns a matter of **mortal danger, and yet you say that the Torah spares the money of the Jewish people?**

The Gemara clarifies: **What is this opinion of Rabbi Shimon? As it is taught in a baraita: Five liquids are not subject to the prohibition of exposure,** since snakes do not drink from them: **Fish brine, vinegar, oil, honey, and fish gravy [morayes]** made from fish brine mixed with oil and salt. **Rabbi Shimon says: Even they are subject to prohibition due to exposure. And Rabbi Shimon said: I once saw a snake that drank fish brine in**

חולין מט:

ההוא נקב דסתמה חלב טמא דאתא לקמיה דרבא אמר רבא למאי ניחוש לה חדא דהא אמר רב ששת חלב טמא נמי סותם ועוד התורה חסה על ממונם של ישראל א"ל רב פפא לרבא רב ואיסורא דאורייתא ואת אמרת התורה חסה על ממונן של ישראל מניומין כנדוקא איגלי ליה בסתקא דדובשא אתא לקמיה דרבא אמר רבא למאי ניחוש לה חדא דתנן שלשה משקים אסורים משום גילוי היין והמים והחלב ושאר כל המשקים מותרים ועוד התורה חסה על ממונם של ישראל א"ל רב נחמן בר יצחק לרבא ר' שמעון וסכנת נפשות ואת אמרת התורה חסה על ממונם של ישראל רבי שמעון מאי היא דתניא חמשה אין בהם משום גילוי ציר וחומץ שמן ודבש ומורייס ר"ש אומר אף הן יש בהן משום גילוי וא"ר שמעון אני ראיתי נחש ששתה ציר בצידן אמרו לו שטיא הוה ואין מביאין ראיה מן השוטים

Tzaidan. The Rabbis **said to him:** That snake **was strange**, i.e., it behaved differently than other snakes, **and one does not bring a proof from strange** creatures.

2. Talmud Bavli Menahot 89a

The mishna teaches: **Three and a half log** of oil were required **for the Candelabrum**, as there were seven lamps and **a half-log** was required **for each lamp**. The Gemara asks: **From where are these matters** derived? They are derived from a verse, **as the Sages taught** in a *baraita*: The verse states with regard to the Candelabrum: “Aaron and his sons shall arrange it **from evening to morning**, before the Lord” (Exodus 27:21). This indicates that **you shall put into** each lamp **its** required **quantity** of oil **so that it will continue burning from evening until morning**.

Alternatively, the phrase “**from evening to morning**” indicates that the mitzva is fulfilled throughout the night, and **you have no other rite that is valid from evening until morning except for this one alone**. **And the Sages calculated** that a **half-log** of oil for each lamp is necessary to ensure that they continue burning **from evening until morning**.

How did the Sages reach the conclusion that a half-log of oil is needed? **There are** those **who say** that the Sages **calculated** it **by** initially using a large quantity of oil, more than necessary to burn throughout the night, and then **decreasing** the quantity by a small amount each night until they saw that at the end of the night there was no oil remaining. **And there are** those **who say** that **they calculated** it **by** initially using a small quantity of oil and then **increasing** the quantity each night until they saw that the quantity was sufficient to allow the lamps to burn throughout the night.

The Gemara elaborates: The **one who said** that **they calculated** it **by increasing** the quantity each night holds that they did so in accordance with the principle that **the Torah spared the money of the Jewish people**, so the Sages wished to minimize the financial cost of their experimentation. **And the one who said** that **they calculated** it **by decreasing** the quantity each night

מנחות פט.

שלשה ומחצה למנורה חצי לוג לכל נר: מנא הני מילי דתנו רבנן (שמות כז, כא) מערב עד בקר תן לה מדתה שתהא דולקת והולכת מערב עד בקר דבר אחר מערב עד בקר אין לך עבודה שכשירה מערב עד בקר אלא זו בלבד ושיערו חכמים חצי לוג מאורתא ועד צפרא איכא דאמרי מלמעלה למטה שיערו ואיכא דאמרי מטה למעלה שיערו מאן דאמר מטה למעלה שיערו התורה חסה על ממונן של ישראל ומאן דאמר ממעלה למטה שיערו אין עניות במקום עשירות:

holds that in the Temple one's actions should not be motivated by a concern for the financial cost, as **in a place of wealth there is no poverty**.

See further: RH 27a, Yoma 39a, 44b, Menahot 76b, 86b, 88b, Hulin 77a

3. Responsa of the Rosh 2:17

Question: A piece of meat that was salted in a dish that did not have holes and some of the meat is in the brine and some outside of the brine, can you eat the meat that is outside of the brine or not?

...

The one who prohibits must bring a strong and clear reason, for the Torah spared the money of the Jewish people.

שו"ת הרא"ש כלל ב סימן יז

עוד אוסיף לשאול לפני כבוד אדוני, על חתיכת בשר שנמלחה בכלי שאינו מנוקב ומקצתה בתוך הציר ומקצתה חוץ לציר, אם מותר מה שחוץ לציר, או לא...
והאוסר עליו להביא ראיה ברורה וחזקה, כי התורה חסה על ממונם של ישראל.

II: How to Deal With It - Prioritization

4. Talmud Bavli Shabbat 23b

Rava said: It is obvious to me that there is a fixed list of priorities. When a person is poor and must choose between purchasing oil to light a Shabbat **lamp for his home** or purchasing oil to light a **Hanukkah lamp**, the Shabbat **lamp for his home takes precedence**. That is **due to peace in his home**; without the light of that lamp, his family would be sitting and eating their meal in the dark. Similarly, if there is a conflict between acquiring oil to light a **lamp for his home** and wine for **the sanctification [kiddush] of Shabbat day**, **the lamp for his home takes precedence due to peace in his home**. However, **Rava raised a dilemma**: When the conflict is between oil for a **Hanukkah lamp** or wine for **kiddush of Shabbat day**, **what is the ruling in that case? Does kiddush of Shabbat day take priority** because it is **frequent**, i.e., it is performed every week, and there is a principle: When there is a conflict between a frequent practice and an infrequent practice, the frequent practice takes precedence? **Or, perhaps the Hanukkah lamp takes precedence due to publicity of the miracle? After he raised the dilemma, he then resolved it** on his own and he ruled that, in that case, the **Hanukkah lamp takes precedence due to publicity of the miracle**.

שבת כג:

אמר רבא: פשיטא לי, נר ביתו ונר חנוכה — נר ביתו עדיף, משום שלום ביתו. נר ביתו וקידוש היום — נר ביתו עדיף, משום שלום ביתו. בעי רבא: נר חנוכה וקידוש היום מהו? קידוש היום עדיף — דתדיר, או דילמא נר חנוכה עדיף — משום פרסומי ניסא? בתר דבעיה, הדר פשטה: נר חנוכה עדיף, משום פרסומי ניסא.

5. Shulchan Aruch OC 296:3-5

3. If he does not have wine or other alcohol or other drinks, some say he is permitted to eat and some say that if he expects to have them by tomorrow then he should not eat until tomorrow when he can make Havdalah. And if he only has one cup of wine/drink and he does not expect to have more tomorrow, it would be better for him to eat before Havdallah and then say Birkat Hamazon on his cup and after that make Havdallah on it-- according to those who always say birkat Hamazon with a cup. For those who say you can recite birkat Hamazon without a cup, they should not eat until they make havdalah. And this is all if he only has a reviit that has already been diluted such that if he added more water it would not be drinkable. For if this is not the case, then by all accounts he should first make havdala, then drink from it a little bit, add water to bring it up to reviit and then make birkat Hamazon.

4. If he can't afford wine for both kiddush and havdalah, he should purchase just for Havdalah because you can make kiddush with bread.

5. If he cannot afford to buy oil for the Hannukah lights and wine for Havdalah, the Hannukah lights take precedence.

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רצו

סעיף ג

אם אין לו יין ולא שכר ושאר משקין, י"א שמותר לו לאכול וי"א שאם מצפה שיהיה לו למחר לא יאכל עד למחר שיבדיל. ואם אין לו אלא כוס אחד ואינו מצפה שיהיה לו למחר, מוטב שיאכל קודם שיבדיל ויברך עליו בהמ"ז ואח"כ יבדיל עליו, ממה שיברך ברכת המזון בלא כוס לדברי האומרים דבהמ"ז טעונה כוס. ולדברי האומרים דאינה טעונה כוס, לא יאכל עד שיבדיל. ומיירי שכוס זה לא היה בו אלא רביעית בצמצום, וכבר היה מזוג כדינו שאם היה משים בו מים יותר לא היה ראוי לשתייה, שאל"כ לד"ה מבדיל תחלה ושותה ממנו מעט ומוסיף עליו להשלימו לרביעית, ומברך עליו בהמ"ז.

סעיף ד

מי שאין ידו משגת לקנות יין לקידוש ולהבדלה יקנה להבדלה, משום דקידוש אפשר בפת.

סעיף ה

אם אין ידו משגת לקנות שמן לנר חנוכה ויין להבדלה, נר חנוכה קודם.

III: How to Deal With It - Borrow

6. Yerushalmi Megillah 4:12

Tefillin and Mezuzah, which takes precedence? Shmuel says: Mezuzah. Rav Huna says: Tefillin. What is Shmuel's reasoning? Because Mezuzah is used on Yom Tov and Shabbat. What is Rav Huna's reasoning? Because Tefillin are worn by sailors and people who travel in the desert. The Mishna supports Shmuel when it says: Tefillin that have come undone, make them into Mezuzah. Mezuzah that has come apart, you cannot make it into Tefillin. Why? Because you go up in holiness and not down.

תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת מגילה פרק ד

הלכה יב

תפילה ומזוזה מי קודם שמואל אמר מזוזה קודמת רב חונה אמר תפילה קודמת מה טעמיה דשמואל שכן היא נוהגת בימים טובים ובשבתות מה טעמא דרב חונה שכן היא נוהגת במפרשי ימים והולכי מדברים מתניתא מסייעה לשמואל תפילה שבלת עושין אותה מזוזה מזוזה שבלת אין עושין אותה תפילין למה שמעלין בקודש ולא מורידין:

7. Shulchan Aruch OC Hilchot Tefillin 38:12

A person who requires both Tefillin and Mezuzah and cannot afford both, Tefillin take precedence.

8. Mishnah Berurah OC 38:37

Tefillin take precedence- because it is a bodily commandment and furthermore that Tefillin are holier than Mezuzah. However, for we who only lay tefillin while saying keriyat shema and amidah, if it's possible to borrow tefillin, then Mezuzah should take precedence because one cannot borrow a Mezuzah.

שולחן ערוך אורח חיים הלכות תפילין סימן לח

סעיף יב
היה צריך לתפילין ומזוזה ואין ידו משגת לקנות שניהם, תפילין קודמים.

משנה ברורה סימן לח ס"ק לז

(לז) תפילין קודמים - דהיא מצוה שבגופו ועוד דקדושת תפילין למעלה מקדושת מזוזה וכדלעיל בסימן ל"ב ס"ח. מיהו לדידן שאין מניחין רק בשעת ק"ש ותפלה אם אפשר בשאלה מזוזה קודמת דא"א בשאלה [מ"א]:

IV: How to Deal With It - The Charity Plate

9. Pesachim 99b

MISHNA: On the eve of Passover, adjacent to *minḥa* time, a person may **not eat until dark**, so that he will be able to eat *matza* that night with a hearty appetite. **Even the poorest of Jews should not eat** the meal on Passover night **until he reclines** on his left side, as free and wealthy people recline when they eat. **And** the distributors of charity should **not give** a poor person **less than four cups of wine** for the Festival meal of Passover night. **And** this *halakha* applies **even** if the poor person is one of the poorest members of society and receives his food **from the charity plate**.

פסחים צט:

משנה: ערב פסחים סמוך למנחה לא יאכל אדם עד שתחשך אפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב ולא יפחתו לו מארבע כוסות של יין ואפילו מן התמחוי

V: Charity Plate Revisited - Do Not Be Beholden

10. Brachot 6b

Rabbi Yoḥanan and his student, Rabbi Elazar, both said an alternative explanation of this verse: **Once a person needs** the help of **others** and loses dignity in their eyes, vileness among the sons of men, **his face changes** and becomes **like a kerum, as it is stated:** "When [*kerum*] vileness is exalted among the sons of men." **What is kerum** referred to by Rabbi Yoḥanan and Rabbi Elazar? **When Rav Dimi came** to Babylonia from Eretz Yisrael

ברכות ו:

רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרוייהו: כיון שנצטרך אדם לבריות, פניו משתנות ככרום, שנאמר: "כרם זלות לבני אדם". מאי "כרום"? כי אתא רב דימי, אמר: עוף אחד יש בכרכי הים, ו"כרום" שמו, וכיון שחמה זורחת מתהפך לכמה גוונים.

he said: **There is a bird in the cities by the sea called *kerum* and when the sun rises, the bird changes several colors.** Similarly, one who becomes dependent upon others blushes in embarrassment.

11. Pesachim 112a

The Gemara returns to the statement of the mishna that on Passover one must drink no less than four cups of wine: **And** this *halakha* applies **even** if the poor person accepts funds **from the charity plate**. The Gemara asks: It is **obvious** that this is the case. If there is a mitzva to drink these four cups, they must be provided for him.

The Gemara answers: The mishna **is necessary only** to teach that this *halakha* applies **even according to** the opinion of **Rabbi Akiva, who said: Make your Shabbat** like an ordinary **weekday and do not be beholden to other beings**. If one is unable to honor Shabbat without financial help from others, it is better for him to save money and eat his Shabbat meals as he would on a weekday rather than rely on other people. **Here**, in the case of the four cups, Rabbi Akiva **concedes** that it is appropriate for a poor person to request assistance from the community, **due to the obligation to publicize the miracle**.

With regard to this issue, **the school of Eliyahu taught** that **although Rabbi Akiva said: Make your Shabbat** like a **weekday and do not be beholden to other beings; however, one** should nevertheless **perform some small alteration in his house** to distinguish Shabbat from a weekday. The Gemara asks: **What is this alteration?** **Rav Pappa said:** For example, one should serve **small, fried fish. As we learned** in a mishna: **Rabbi Yehuda ben Teima says: Be bold like a leopard, light like an eagle, run like a deer, and be strong like a lion to perform the will of your Father in Heaven.** This statement teaches that one should exert every effort to perform a mitzva.

פסחים קיב.

ואפילו מן התמחוי וכו' פשיטא
לא נצרכא אלא אפילו לרבי עקיבא דאמר עשה
שבתך חול ואל תצטרך לבריות הכא משום
פרסומי ניסא (מודי)
תנא דבי אליהו אף על פי שאמר רבי עקיבא
עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות אבל עושה
הוא דבר מועט בתוך ביתו מאי נינהו אמר רב
פפא כסא דהרסנא כדתנן רבי יהודה בן תימא
אומר הוי עז כנמר וקל כנשר רץ כצבי וגבור כארי
לעשות רצון אביך שבשמים

12. Nedarim 50a

In connection to the above incident concerning the poverty of scholars and their potential to become wealthy through

נדרימ נ.

ר' עקיבא איתקדשת ליה ברתייה (דבר) דכלבא
שבוע שמע (בר) כלבא שבוע אדרה הנאה מכל

remarkable circumstances, the Gemara relates an incident: **Rabbi Akiva became betrothed to the daughter of bar Kalba Savua.** When **bar Kalba Savua heard** about their betrothal, he took a vow **prohibiting her from eating all of his property.** Despite this, **she went ahead and married** Rabbi Akiva. **In the winter they would sleep in a storehouse of straw,** and Rabbi Akiva **would gather** strands of **straw from her hair. He said to her: If I had** the means **I would place on your head a Jerusalem of Gold,** a type of crown. **Elijah** the prophet **came and appeared to them as** a regular **person and** started **calling** and knocking **on the door. He said to them: Give me a bit of straw, as my wife gave birth and I do not have anything on which to lay her. Rabbi Akiva said to his wife: See this man, who does not even have straw.** We should be happy with our lot, as we at least have straw to sleep on.

נכסיה אזלא ואיתנסיבה ליה
 בסיתוא הוה גנו בי תיבנא הוה קא מנקיט ליה
 תיבנא מן מזייה אמר לה אי הואי לי רמינא לך
 ירושלים דדהבא אתא אליהו אידמי להון כאנשא
 וקא קרי אבבא אמר להו הבו לי פורתא דתיבנא
 דילדת אתתי ולית לי מידעם לאגונה אמר לה ר'
 עקיבא לאנתתיה חזי גברא דאפילו תיבנא לא
 אית ליה

13. Rambam Hilchot Shabbat 30:7

What is meant by Sabbath delight? The sages explained this by declaring that one should prepare rich food and fragrant beverages for the Sabbath as much as he can afford. The more anyone spends for the Sabbath and the preparation of varied tasty food, the more praise he deserves. If, however, he cannot afford this, he may fulfill the Sabbath-delight requirement by preparing anything like a vegetable stew in honor of the Sabbath. He is not obligated to strain himself, begging from others, in order to eat much on the Sabbath. The ancient sages said: "Rather make your Sabbath a weekday [with regard to festive meals] than be dependent on people."

רמב"ם הלכות שבת פרק ל הלכה ז
 איזה הוא עונג זה שאמרו חכמים שצריך לתקן
 תבשיל שמן ביותר ומשקה מבושם לשבת הכל
 לפי ממונו של אדם, וכל המרבה בהוצאת שבת
 ובתיקון מאכלים רבים וטובים הרי זה משובח,
ואם אין ידו משגת אפילו לא עשה אלא שלק
וכיוצא בו משום כבוד שבת הרי זה עונג שבת.
ואינו חייב להצר לעצמו ולשאול מאחרים כדי
להרבות במאכל בשבת, אמרו חכמים
הראשונים עשה שבתך חול ואל תצטרך
לבריות.